

KAARINA KILPIÖ
ELINA NIIRANEN
SAIJALEENA RANTANEN

Onko tutkijaverkosto yhtä kuin tutkimusyhteisö?

Suomen etnomusikologisen seuran 50-vuotisjuhlavuosi lähenee loppuaan. Vuosi on sisältänyt runsaasti tapahtumia, joissa on myös pohdittu tutkimusalan kehitysvaiheita, tilaa ja tulevaisuutta vähintäänkin ohimennen. Tässä vuosikirjan numerossa pohdintoja jatkavat pääkirjoituksemme lisäksi seuran puheenjohtaja Elina Seye ja varapuheenjohtaja Nina Öhman katsausartikkelissaan.

Keväällä Joensuussa järjestetty musiikintutkijoiden valtakunnallinen symposium sisälsi seuran juhlapaneelin, jossa neljä alan toimijaa esitti näkökulmansa alustuksissaan. Keskustelussa nousivat esiin erityisesti tiede- ja taideyliopistojen keskinäisen kommunikaation ja yhteistyön tarve. On tärkeää sisällyttää kenttään myös taiteellisen tutkimuksen tuottama ymmärrys ja tulokset. Tähän myös tieteelliset seurat voivat vaikuttaa.

Seura järjesti ICTMD:n (International Council for Traditions of Music and Dance) Baltian ja Skandinavian osaston konferenssin Helsingissä 8.–10. lokakuuta 2024. Alueellista yhteistyötä Baltian ja Skandinavian osaston kesken oli viritelty jo vuosia, mutta Helsingissä järjestetty konferenssi oli lajissaan ensimmäinen. Se keräsi paikalle 52 esitelmöitsijää ja kaiken kaikkiaan osallistujia oli 67. Etnomusikologian tutkimuksen asema ja ylipäätään organisoituminen vaihtelee eri puolilla Pohjois-Eurooppaa. Skandinaviassa sillä on enemmän institutionaalista jalansijaa, kun taas Baltiassa on paljon aktiivista kansanmusiikkitoimintaa, mutta tutkimuksella vähän positioita korkeakouluissa tai yliopistoissa. ICTMD:n konferenssi otettiin ilolla vastaan Helsinkiin kokoontuneiden tutkijoiden keskuudessa mahdollisuutena verkostoitua alalla toimivien kesken. Tapahtumassa SES nimesi myös kunniajäseniä, joita ovat: seuran ensimmäisen hallituksen jäsenet Ann-Mari Häggman, Ilkka Kolehmainen, Timo Leisiö, Pirkko Moisala ja Matti Rantanen sekä seuran perustamiseen vahvasti vaikuttanut Pekka Gronow.

Kunniajäsenten nimeäminen on myös symbolinen ele: se muistuttaa seuran menneisyydestä tutkimusalan edistäjänä ja laajentajana. Tämä merkitys tulee muistaa myös nykyhetken perspektiivistä: seura on paitsi verkostoitumisen mahdollistaja myös yhteisöllisyyden hautomo. Mitä tuo yhteisöllisyys voi tarkoittaa tämän ajan musiikintutkijoiden kannalta?

Yhteisö Unifin raportissa ja käytännössä

Suomen yliopistojen rehtorineuvosto Unifi ry:n juhannusviikolla julkaisema tutkijakoulutuksen kehittämisraportti (Unifi 2024) mainitsee sanan ”yhteisö” kaikkiaan 17 kertaa. Näistä kolme on yhdyssanoja ”yliopistoyhteisö”, johon tohtoriopiskelijoiden tulee raportin mukaan integroitua ja jonka täytyy kyetä erityis toimiin ammatillisten ja akateemisten tavoitteiden yhdistämistä haluavien opiskelijoiden kohdalla (s. 15, 17). Myös muu yhteisöllisyys on raportissa kuitenkin mukana ja näyttäytyy erityisesti tohtoroituvista otettavan yhteisvastuun myötä: ”ohjaus on siirtynyt pelkistä suljettujen ovien takana käydyistä ohjauskeskusteluista olennaiseksi ja arkiseksi osaksi koko tieteellisen yhteisön yhteistä toimintakulttuuria”. Vastuuta tulevista tutkijoista halutaan jakaa yksittäisten ohjaajien kontolta vertaistuen ja tutkimusryhmien varaan (s. 21, 40). Painokkaimmin yhteisöllisyyttä korostetaan suosituksessa väitöstutkijalle alkuvaiheesta käynnistettävästä tuesta, joka ”...tulee koko yhteisöltä sisältäen kollegiaalista vertaistukea ja sosiaalista integraatiota. Laaja yhteisöllinen tuki antaa erinomaiset edellytykset moniulotteiseen ajatteluun sekä tieteen että ymmärtämisen edistämiseen” (s. 23). Erittäin mielenkiintoinen on huomio initioitumisesta yhteisöön luottamuksen käsitteen avulla: ”Tohtoriopintojen aikana väitöskirjatutkijan tulee saavuttaa sellainen tutkijan taito- ja tietotaso, jolla hän voi saada tutkimusyhteisön luottamuksen” (s. 26). Raportti myös puoltaa nykyistä huolellisempaa resurssien kohdentamista post doc -vaiheeseen, mikä hyödyttäisi tutkimusyhteisön itsensä kehittymistä (s. 29).

Varsinaiset suositukset on jaettu kahtia, ja kummassakin näistä on kahdeksan pääkohtaa. Ensin kirjataan yleiset verkostoitumista, yhteistyötä ja infrastruktuuria koskevat kohdat, jolloin yhteisön käsite levenee huomasti ”kansalais-tieteen integroimisessa” (ss. 35–36), joka raportin mukaan helpottaisi yhteisön (laajemmassa mielessä) osallistumista tieteellisen tiedon luomiseen, levittämiseen ja analysointiin. Tässä kohden kumppaneina esitetään ”yliopistot, teollisuus ja yhteisö”. Näiden jälkeen seuraavat sidosryhmittäin kategorisoidut kahdeksan kohtaa. Näistä väitöskirjatutkijoille kohdennettujen suositusten kohdalla muistutetaan uuden tiedon löytymisen ”inspiroivuudesta ja hauskuudesta” koko tiedeyhteisölle (s. 40).

Tämä kaikki antaa paljon ajateltavaa meidän, tutkimusyhteisöksi mielletävän kollektiivin kannalta. Me tutkijanuran eri vaiheita elävät tapaamme suositella väitöstutkijoille lämpimästi ”tulkaa seminaareihin, symposiumeihin, seurojen kokouksiin jne. verkostoitumaan – siksi niitä järjestetään, ei pidä jäädä yksin”. Mutta löytääkö verkostoitumalla väistämättä yhteisön, ja mikä onkaan näiden suhde ja ero? Toisaalta myös suosituksissa mainittu kolmen vuoden tavoiteaika jatko-opinnoille tuottaa tohtoriksi valmistumiseen aikataulullisia paineita. Lisäksi ”luottamus” yhteisöön initioitumisessa on ollut vilkkaan keskustelun kohteena erityisesti, kun kaavaillaan tohtorintutkinnon vaatimustason madaltamista. Onko kolmessa vuodessa mahdollista sekä saada tohtorintutkinto valmiiksi että päästä yhteisöjen täysivaltaiseksi jäseneksi? Entä mitä tutkimusyhteisön vastaanottavaisuus käytännössä tarkoittaa: onko yhteisö valmistanut uusille tulijoille paikan, johon luontevasti asettua, ja pystyykö se lievittämään nykyisen akateemisen ympäristön keskinäiseen kilpailuun painostavaa ominaisuutta?

Kymmenen vuoden perspektiivi

50-vuotisjuhlanumeroa varten palasimme myös lukemaan Meri Kydön ja Saijaleena Rantasen vuonna 2014 laatimaa katsausartikkelia, jossa tarkasteltiin vuosikirjan vaiheita sen alkuaajoista seuran 40-vuotisjuhlavuoteen. Katsauksessa lähdettiin liikkeelle siitä, että vuonna 2014 musiikintutkimus Suomessa eli ”suurten institutionaalisten muutosten aikaa” ja kuten tälläkin hetkellä, ”keskustelu alan tulevaisuudesta kävi vilkkaana” (Kytö & Rantanen 2014: 8). Samaan aikaan sekä *Etnomusikologian vuosikirja* että *Musiikki*-lehti kärsivät artikkelikadosta, mikä johti pohdintaan lehtien yhdistämisestä. Yhdistäminen on edelleen ollut mukana keskusteluissa, mutta enemmän taustalla. Vaikuttaa myös siltä, että molemmissa julkaisuissa artikkeleita on ollut taas riittävästi. Samalla olemme toimittajien kesken panneet ilolla merkille, että uusia kirjoittajia ilmaantuu mukaan.

Vuoden 2014 katsausartikkeliin haastatellut aikaisempien vuosikirjojen toimittajat näkivät toimitustyön antoisana vaikkakin toisinaan liiankin aikaavievänä. Toimittaminen vaatii edelleen paljon aikaa ja vaivaa, mutta on samalla palkitsevaa ja pitää toimittajat ajan tasalla siitä, mitä musiikintutkimuksen kentällä tapahtuu. Vuosikirjan sisällöissä rajat eri tutkimusnäkökulmien välillä ovat viimeisen kymmenen vuoden aikana hälventyneet entisestään. Tämä näkyy erityisesti musiikki-analyttisen tutkimuksen valta-aseman liudentumisena. Musiikkianalyttinen näkökulma on saanut rinnalleen musiikin kulttuurisen ja kulttuurihistoriallisen tutkimusotteen. Totta onkin, että pienen alan sisällä ei ole tarpeen sulkea yksittäisiä tutkimusnäkökulmia ulkopuolelle, vaan tukea eri perspektiiveistä tulevia tutkijoita – nuorempia ja vanhempia.

Kymmenen vuotta sitten huolta aiheutti myös vertaisarvioitsijoiden puute, joka tällä hetkellä ei tunnu olevan ongelma. Arvioitsijoita etsitään laajasti myös musiikintutkimuksen ulkopuolelta, mikä on osoittautunut hyödylliseksi ja hedelmälliseksi kirjoittajien kannalta. Avoin julkaiseminen oli kymmenen vuotta sitten suhteellisen uusi asia ja kirvoitti erilaisia mielipiteitä. Nyt avoin julkaiseminen on tullut jäädäkseen. Kymmenen vuotta sitten tehdyn analyysin mukaan suurin osa kirjoittajista tuli Tampereen yliopistosta. Yliopistopolitiikan hyvin kipeät muutokset ovat kääntäneet tilanteen toiseksi.

Vuonna 2014 keskeisenä kysymyksenä oli, kuinka saisimme musiikintutkijat jälleen kiinnostumaan julkaisemisesta alan keskeisissä lehdissä. Kysymys on edelleen ajankohtainen, mutta tällä hetkellä etenkin tohtorintutkinnon tekijät ovat aktivoituneet tarjoamaan artikkeleitaan alan julkaisuihin. Samalla yhteisömme on kuitenkin jakautuneemman oloinen kuin aiemmin. Alan epävarmuus on tuonut mukanaan epätietoisuutta ja kyräilyäkin, jonka soisimme loppuvan. Yhteisöllisyys on myös kärsinyt siitä, että enää ei ole valtakunnallista, Suomen Akatemian rahoittamaa tohtoriohjelmaa, joka on tunnetusti ollut se paikka, jossa uudet ja vanhat tutkijat tapaavat ja tutustuvat toisiinsa. Musiikin tohtorikoulutusverkosto MuToVessa korostuu seurojen panos, tosin myös rahoitetun tutkimuksen ensisijaisuus. Toivottavasti maaliskuussa Kallio-Kuninkalassa Järvenpäässä järjestettävä verkoston tapaaminen kerää runsaasti osallistujia. Edelleen on myös ajankohtaista todeta, että vuosikirjan tulevaisuus riippuu tämän hetken ja tulevaisuuden musiikintutkijoista.

SES:n alkutaipaleella perusopiskelijat olivat aktiivisia seuratoiminnassa. 1990-luvulta lähtien aktiivien joukko on muodostunut suurimmaksi osaksi väitöstutkijoista, ja nykyään mukana on näiden lisäksi alan post-doc- ja dosenttitasoisia tutkijoita sekä etabloituneita taiteilijoita. Tällä hetkellä seuran toiminnan haasteena on se, miten tavoittaa mukaan niin perusopiskelijat kuin väitöstutkijat. Opiskelijoiden mukaan houkuttelemiseksi on toki jo olemassa erilaisia toimintamuotoja, kuten SES:n ja Musiikkitieteellisen seuran yhteinen opinnäytetyöpalkinto, joka omalta osaltaan tekee seurojen toimintaa näkyväksi. Tämän ohella olisi tärkeää jalkautua musiikintutkimuksen alueella opiskelunsa aloittavien pariin – vartti peruskurssilaisten huomiota saattaa jo innostaa uusia jäseniä mukaan – sekä osallistua aktiivisesti myös yliopistojen järjestämiin työelämäpäiviin ja Etnosoin tai Kaustisen kansanmusiikkijuhlien yhteydessä järjestettyihin kaikille avoimiin tutkijaseminaareihin. Olisiko aihetta kehitellä oma haalarimerkki SES:lle...?

Laaja-alaisuus jälleen luonteenomaista vuosikirjalle

Vuosikirjan aloittavassa katsausartikkelissaan *Musiikkipoliittisesta vaikuttamisesta tutkijaverkostojen ylläpitämiseen: Suomen etnomusikologisen seuran toiminnan kehitysvaiheita* Elina Seye ja Nina Öhman pohtivat, mitä annettavaa SES:n kaltaisen seuran toimintaan osallistumisella voi olla kiireiseksi koetussa nykyaikajassa. He näkevät kaksi keskeistä toiminnan juurta, jotka perustelevat seuran olemassaoloa nykypäivänä. Saman alan toimijoiden kohtaaminen synnyttää uusia ideoita, joiden vaikutuksesta syntyneiden hankkeiden ja tulosten hedelmiä voidaan poimia pidemmän aikaa. Toisena keskeisenä seikkana he tuovat esiin SES:n – mutta ennen kaikkea etnomusikologian tieteenalan – roolin musiikkien ja kulttuurien tasa-arvoa esiin nostavana saarekkeena. Näkökulmana tämä onkin varsin keskeinen, jos ajatellaan polarisoitunutta yhteiskunnallista keskustelua ja ennen kaikkea kulttuuriin ja taiteeseen kohdistuvia ennätysmäisiä leikkauksia. Vaikka tämän tyyppinen lähestymistapa ei ole viime aikoina ollut niin sanotusti muodikkain, vastavoimia ja äänekkäitä puheenvuoroja tarvitaan nyt enemmän kuin kipeästi.

Anna Näkkäljärvi-Länsmanin artikkeli käsittelee luhtia saamelaisena joikajana taiteellisen tutkimuksen näkökulmasta. Hänen mukaansa luhtissa yhdistyvät saamelainen elämäkatsomus ja omaleimainen musiikkiperinne. Artikkeliksi kutsuu lukijan mukaan taiteilijan polulle, jolla tämä työskentelee alkuperäiskansan perinteen sovittamiseksi tähän aikaan uusin tavoin. Alex Collianderin humanistiseen ympäristötutkimukseen nojaavan artikkelin tutkimuskohteena on kuvataiteilija Hanneriina Moisseisen moniaistiseen teoskokonaisuuteen Kannas rakentuva äänellinen ja kuvallinen tulkinta sodankäynnin ympäristövaikutuksista. Jaakko Lukkarisen taiteellista tutkimusta edustava artikkeli perehtyy jazzrumpali Joseph ”Philly Joe” Jonesin rytmiseen ilmaisuun ja tarkemmin ottaen tämän vuorovaikutteiseen komppaustyyliin keinona luoda ja ylläpitää musiikkilista energiaa. Simo Mikkonen tarkastelee musiikin poliittisen historian tutkimukseen lukeutuvassa artikkelissaan Suomen Kansallisoopperan ensimmäistä Neuvostoliiton-kiertuetta 1982. Kiertueen taustalla olleet monimutkaiset poliittiset aspektit ja järjestelyt nostivat esiin tärkeitä toimijoita ja vivahteita kulttuuri-poliittisessa vaikuttamisessa.

Ekstraa juhlanumerossa

Juhlavuoden kunniaksi olemme halunneet virvoittaa yhden alkuvuosien käytännön ja samalla tukea tutkimuksen tavoitettavuutta. Tämä näkyy kolmen suomeksi käännetyn artikkelin sisällyttämisenä julkaisuun. Vuosikirjan ensimmäiset

toimittajat Erkki Pekkilä ja Vesa Kurkela suomensivat ensimmäiseen vuosikirjaan (1986) alan kansainvälisten gurujen artikkeleita korostaakseen tutkimusalan merkityksellisyyttä – ja saadakseen julkaisulle rahoitusta. Juhlavuoden numeron kohdalla halusimme jälleen käännättää ja sisällyttää mukaan ajankohtaisia aiheita käsitteleviä artikkeleita, joiden alkuperäinen kirjoituskieli on suurelle osalle vuosikirjan lukijoista hankala tavoittaa.

Käännöshankkeet teki mahdolliseksi Tieteellisten seurojen valtuuskunnan keväällä 2024 myöntämä avustus pienituloisille timanttimalleille avoimille tiedelehdille. Avustus oli pilottikokeilu julkaisuille, joiden vertaisarvioidut artikkelit ovat välittömästi kaikille avoimia, jotka eivät laskuta artikkeleiden kirjoittajia ja joiden edeltävän vuoden tulot olivat yhteensä korkeintaan 8 000 euroa. Rahoituserä oli ratkaisevan tärkeä juhlavuoden numeron aikaansaamiselle, ja toimitus kiittääkin lämpimästi valtuuskuntaa tästä erityisestä tuesta.

Käännetyt artikkelit muodostavat erillisen lukemiston vuosikirjan päättävässä osuudessa. Mukana on myös lyhyitä pohdintoja alkuperäiset tekstit kirjoittaneilta sekä ne kääntäneiltä. Kaikki ovat alun perin vertaisarvioituja artikkeleita, jotka on julkaistu arabian, japanin ja englannin kielillä. Artikkelien alkukieliset versiot ovat avoimesti saatavilla verkossa, ja niihin on linkit kunkin käännöksen alussa.

Käännettävien tutkimusten valitseminen ei ollut aivan helppoa; musiikin kulttuurisensitiivistä tutkimusta julkaistaan runsaasti ympäri maailmaa. Pidimme valinnassa ohjenuorina uusien musiikintutkimuksellisten näkökulmien nostamista esiin sekä tekstien kytkeytymistä ajankohtaisiin yhteiskunnallisiin kehityskuluihin. Nämä kehityskulut ovat viime aikoina valitettavasti liittyneet ennen muuta eri puolilla maailmaa meneillään oleviin konflikteihin. Niinpä kaksi artikkelista tarkastelee musiikkia resilienssin ja vastarinnan yhteydessä Palestiinassa ja Ukrainassa. Yksi puolestaan esittelee japanilaisen lähestymistavan musiikin paikalliskontekstin tutkimiseen. Ukrainaan liittyvän artikkelin kohdalla ensimmäinen idea oli ukrainankielisen tekstin kääntäminen ja saattaminen suomalaisten tutkijoiden ulottuville. Pulmat kääntäjien saatavuudessa tuottivat kuitenkin sopuratkaisun, jossa tutkimuskohde sijoittuu Ukrainaan mutta artikkelin alkuperäiskieli on englanti.

Etnomusikologisen vuosikirjan toimittajina haluamme onnitella lämpimästi julkaisijaseuraamme ja kiittää sydämellisesti seuran väistyvää puheenjohtajaa, dosentti Elina Seyeä hänen tekemästään tärkeästä työstä. Vastavalitulle uudelle SES-hallitukselle toivotamme kasapäin intoa ja energiaa yhteisön kannateluun ja vahvistamiseen vuodenvaihteesta aloittavan puheenjohtajan Outi Valon johdolla.

Lähteet

- Kytö, Meri & Rantanen, Saijaleena (2014) Etnomusikologian vuosikirjan merkitys musiikintutkimuksen alalle Suomessa. *Etnomusikologian vuosikirja* 26, 8–25. <https://doi.org/10.23985/evk.66786>
- Unifi (2024) *Tutkijakoulutuksen tulevaisuuden suunta Suomessa. Suositukset tutkijakoulutuksen kehittämiseksi*. https://unifi.fi/wp-content/uploads/2024/06/Unifi_Tutkijakoulutus_Suosituksset_2024.pdf (luettu 12.11.2024)